

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΕΩΣ

Χρησιμώτατο βόήθημα για μικρούς και μεγάλους

Συνιστάται δια τῆς ὑπ' ἀριθ. 31583]11-3-1960 Δ)γῆς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

91

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΕΩΣ

Χρησιμώτατο βοήθημα για μικρούς και μεγάλους

Συνιστάται δια τῆς ὑπ' ἀριθ. 31583]11-3-1960 Δ)γῆς
τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης καὶ Δη-
μοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ 1960 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Είναι αλήθεια ότι μικροί και μεγάλοι δὲν χρησιμοποιούμε σωστά τὰ σημεῖα τῆς στίξεως.

Δὲν γνωρίζομε καλά πότε χρειάζεται τὸ ἕνα καὶ πότε τὸ ἄλλο σημεῖο τῆς στίξεως. Αὐτὸ θὰ τὸ δοῦμε, διαβάζοντας προσεκτικὰ τὸ βιβλιαράκι αὐτό.

Ἄπ' τὴν ἀρχὴ πρέπει νὰ προσέξωμε καλά τοὺς κανόνες καὶ τὰ παραδείγματά του.

Κάθε καλὸ γραπτὸ κρίνεται, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὅλη ἐμφάνισί του, σὰν ἕνα ἔργο τέχνης, μὲ καλὴ διάταξι τῶν νοημάτων του, μὲ καλὴ σύνδεσι καὶ καλὸ χῶρισμα αὐτῶν.

Ἡ σύνδεσις καὶ ὁ χωρισμὸς ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν καλὴν χρήσι τῶν σημείων τῆς στίξεως.

Μὲ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ καλοῦ γραπτοῦ λόγου ἔχουν ἀσχοληθῆ πολλοὶ καὶ ἔχουν εἰπωθῆ πολλὰ στὰ βιβλία ποὺ κυκλοφοροῦν καὶ τὰ ὁποῖα λέγονται «παιδικὲς ἐκθέσεις» ἢ «ὁδηγοὶ καλῶν ἐκθέσεων» κ.λ.π.

Μὲ τὴν καλὴ ὁμως σύνδεσι τῶν νοημάτων καὶ τὴν τοποθέτησι τῶν σημείων τῆς στίξεως, ἐλάχιστοι ἔχουν ἀσχοληθῆ.

Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία στὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι πενιχρά. Γράφονται ἐλάχιστα γιὰ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως μόνον στὰ διάφορα βοηθητικὰ βιβλία τῆς Γραμματικῆς, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἔχωμε εἰδικὰ βιβλία, ποὺ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὰ καὶ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ νὰ γίνεται συστηματικὴ διδασκαλία στὰ σχολεῖα.

Ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ τὸ ζήτημα αὐτὸ θὰ ἀντιμετωπισθῆ κατὰ τρόπον ἀποτελεσματικὸ τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ ἐλπίζομε νὰ εἶναι χρησιμώτατο βοήθημα γιὰ ὄσους ἐπιθυμοῦν νὰ καταρτισθοῦν καλύτερα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν σωστὰ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως.

Πειραιεὺς 1960

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Θ. ΠΟΡΤΟΥΛΑΣ

Ἀπόσπασμα τῆς ὑπ' ἀριθ. 9)9)2)1960 πρά-
ξεως τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου.

«Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΕΩΣ» βιβλίον τοῦ κ. Παναγιώτου Πορτούλα, εἶναι ἐκτυπωμένον ἐκ χάριτος καλῆς ποιότητος καὶ εὐανάγνωστον λόγῳ τῆς καλῆς ἐκτυπώσεώς του. Ὡς ἐκ τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου τούτου δείκνυται, ὅτι ὁ συγγραφεὺς σκοπεῖ δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ παρατιθεμένων παραδειγμάτων νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν σημείων τῆς στίξεως, ἣτις ὡς εἶναι γνωστὸν ὑποβοηθεῖ σημαντικώ-
τητα εἰς τὴν εὐκολωτέραν καὶ ταχύτεραν κατανόησιν παντὸς κει-
μένου. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου τούτου ἐσχηματίσαμεν τὴν γνώμην ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ συγγραφέως ἐπιτυγχάνεται καλῶς, διότι καὶ τὰ παρατιθέμενα ἐκάστοτε παραδείγματα εἶναι ἐπιτυχῆ καὶ ἡ παράθεσις τοῦ αὐτοῦ κειμένου μὲ ἐσφαλμένην καὶ ὀρθὴν χρῆσιν σημείων στίξεως καθιστᾷ προφανῆ τὴν σημασίαν αὐτῶν εἰς τὸν γραπτὸν λόγον. Τὰ διάφορα δὲ εἶδη τῶν τυπογραφικῶν στοι-
χείων, τὰ ὅποια χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφεὺς (ἄλλα στοιχεῖα διὰ τὰ παραδείγματα, ἄλλα διὰ τὰς ὑποδείξεις, ἄλλα διὰ τοὺς διαφόρους ὄρους κ.λ.π.), ἐλκύουν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε σημαντι-
κοῦ, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται πᾶσα παρανόησις.

Διὰ ταῦτα ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο δύναται νὰ καταστῇ χρήσιμον διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκο-
ποῦ, δι' ὃν ἐγράφη, δι' ὃ καὶ εἰσηγούμεθα, ὅπως τοῦτο τύχῃ συστάσεως εἰς τὰ Σχολεῖα, ὡς χρήσιμον βοήθημα διὰ τοὺς διδάσκοντας καὶ διδασκόμενους.

ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΞΕΩΣ

Ποῖα εἶναι τὰ σημεῖα τῆς στίξεως

Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως εἶναι: ἡ **τελεία**, ἡ **ἄνω τελεία**, τὸ **κόμμα**, τὸ **ἐρωτηματικό**, τὸ **θαυμαστικό**, ἡ **διπλῆ τελεία**, ἡ **παρένθεσις**, τὰ **ἀποσιωπητικά**, ἡ **παῦλα**, τὸ **ένωτικό**, τὰ **εἰσαγωγικά** καὶ τὰ **διαλυτικά**.

Χρησιμότης τῶν σημείων τῆς στίξεως

Τὸ πόσο χρήσιμα εἶναι τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, θὰ τὸ καταλάβουμε ἀπὸ τὰ παρακάτω παραδείγματα. Ἐὰν δὲν τὰ προσέξουμε, δὲν μποροῦμε νὰ καταλάβουμε τί γράφει, τί ἐννοεῖ, ἢ ποῖα σημασία δίδομε σ' αὐτὸ πού ἐκφράζομε:

Παράδειγμα ἀπὸ γραπτὸ κείμενο χωρὶς σημεῖα στίξεως:

..... Προχωρῶ ἀλλὰ τί μεγαλεῖο αὐτὸ πού βλέπω εἶναι αὐτάπατή τῶν ματιῶν μου τρίβω τὰ μάτια μου μὰ τίποτε πλησιάζω περισσότερο τὴν παρατηρῶ καλὰ τὴ φύλλωσιὰ αὐτοῦ τοῦ δένδρου ὦ Παντοδύναμη Θεέ πῶς συνδυάζεις τόσο ὠραῖα αὐτὰ τὰ χρώματα ὅλες τὶς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου χρώματος πού μπορεῖ νὰ ἔχη δεῖ ἀνθρώπινο μάτι ἔχει φτιάξει τὸ θεϊκό σου χέρι.

Ἐκεῖνος πού θὰ τὸ διαβάσῃ θὰ δυσκολευθῆ νὰ

μπῆ στὸ νόημα. Θὰ τὸ διαβάσωμε τώρα κατὰ ἓνα τρῶπο, ἀφοῦ βάλωμε ὄχι κανονικὰ σημεῖα στίξεως :

Προχωρῶ. Ἄλλὰ τί μεγαλεῖο αὐτὸ πὸν βλέπω εἶναι αὐταπάτη τῶν ματιῶν μου. Τρίβω τὰ μάτια μου μὰ τίποτα· Πλησιάζω περισσότερο καὶ παρατηρῶ καλὰ τὴ φυλλωσιὰ αὐτοῦ τοῦ δένδρου. Ὡ παντοδύναμε Θεέ, πῶς συνδυάζεις τόσο ὠραῖα αὐτὰ τὰ χρώματα; Ὅλες τὶς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου χρώματος πὸν μπορεῖ νὰ ἔχη δεῖ ἀνθρώπινο μάτι. Ἐχει φτιάσει τὸ θεϊκό σου χέρι.

Ἔτσι πάλιν δὲν βγαίνει σωστὸ νόημα.

Ἄς δοῦμε τώρα τὸ κείμενο μὲ κανονικὰ σημεῖα τῆς στίξεως :

Προχωρῶ. Ἄλλὰ τί μεγαλεῖο αὐτὸ πὸν βλέπω; εἶναι αὐταπάτη τῶν ματιῶν μου; Τρίβω τὰ μάτια μου μὰ τίποτα· πλησιάζω περισσότερο καὶ παρατηρῶ καλὰ τὴ φυλλωσιὰ αὐτοῦ τοῦ δένδρου. Ὡ παντοδύναμε Θεέ! Πῶς συνδυάζεις τόσο ὠραῖα αὐτὰ τὰ χρώματα; Ὅλες τὶς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου χρώματος πὸν μπορεῖ νὰ ἔχη δεῖ ἀνθρώπινο μάτι, ἔχει φτιάξει τὸ θεϊκό σου χέρι.

Καὶ δεύτερο παράδειγμα ἀπὸ γραπτὸ κείμενο χωρὶς σημεῖα στίξεως :

Ὁ Πατέρας μου μύρο τὸ κῆμα τὸν τύλιξε δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ μὲ κάμη ναυτικὸ μακριὰ ἔλεγε μακριὰ παιδί μου ἀπὸ τὸ αἴτιμο στοιχειὸ δὲν ἔχει πίστι δὲν ἔχει ἔλεος λάτρεψέ την ὅσο θές δόξα σέ την ἐκείνη τὸ σκοπὸ της μὴν κοιτᾶς πὸν χαμογελᾶ πὸν σοῦ τάξει θησαυροὺς ἀργὰ γρήγορα θὰ σοῦ σκάψῃ τὸ λάκκο ἢ θὰ σὲ ρίξη πετὰ καὶ κόκαλλο ἄχρηστο στὸν κόσμο εἴπες θάλασσα εἴπες γυναῖκα τὸ ἴδιο κάνει.

Ἄς τὸ ἰδοῦμε τώρα μὲ σημεῖα στίξεως ὄχι κανονικά, ὁπότε πάλιν θὰ δυσκολευθοῦμε στὸ νόημα :

Ὁ πατέρας μου μύρο τὸ κῆμα πὸν τὸν τύλιξε δὲν εἶχε σκοπὸ

νά με κάμη ναυτικό. Μακριὰ ἔλεγε μακριὰ παιδί μου ἀπὸ τὸ ἄτιμο στοιχειό. Δὲν ἔχει πίστη δὲν ἔχει ἔλεος λάτρεψέ την. Ὅσο θές δόξασέ την, ἐκείνη τὸ σκοπὸ της. Μὴ κοιτᾶς πὺν χαμογελά. Πὺν σοῦ τάξει θησαυροὺς ἀργὰ γρήγορα. Θὰ σοῦ σκάψη τὸ λάκκο ἢ θὰ σὲ κἀνη πετοὶ καὶ κόκκαλο. Ἄχρηστο στὸν κόσμο. Εἶπες θάλασσα εἶπες γυναῖκα τὸ ἴδιο κάνει.

Καὶ τώρα τὸ κείμενο μὲ τὴν κανονικὴ στίξι :

Ὁ πατέρας μου—μύρο τὸ κῆμα πὺν τὸν τύλιξε—δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ με κάμη ναυτικό.

— Μακριὰ ἔλεγε, μακριὰ, παιδί, μου ἀπὸ τ' ἄτιμο στοιχειό! Δὲν ἔχει πίστη, δὲν ἔχει ἔλεος. Λάτρεψέ την ὅσο θές, δόξασέ την· ἐκείνη τὸ σκοπὸ της.

Μὴν κοιτᾶς πὺν χαμογελά, πὺν σοῦ τάξει θησαυροὺς.

Ἄργα γρήγορα θὰ σοῦ σκάψη τὸ λάκκο ἢ θὰ σὲ ρίξη πετοὶ καὶ κόκκαλο, ἄχρηστο στὸν κόσμο. Εἶπες θάλασσα, εἶπες γυναῖκα τὸ ἴδιο κάνει.

(Καρκαβίτσα — Λόγια τῆς Πλώρης).

Καὶ ἓνα σημεῖο στίξεως, ἂν δὲν ἔχει τὴν κανονικὴ του θέσι, ἀλλάζει τὸ νόημα τῆς προτάσεως ἢ περιόδου, ὅπως φαίνεται στὰ παρακάτω παραδείγματα :

Ὁ δάσκαλος εἶπε, ἢ Ἑλένη εἶναι ἐπιμελής.

Ὁ δάσκαλος εἶπε ἢ Ἑλένη, εἶναι ἐπιμελής.

Στὸ πρῶτο παράδειγμα ὑποκείμενο εἶναι ὁ δάσκαλος (εἶπε ὁ δάσκαλος), ἐνῶ στὸ δεύτερο, μὲ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ κόμματος, ὑποκείμενο εἶναι ἡ Ἑλένη (εἶπε ἡ Ἑλένη).

Στὸν ληστή ἐκείνον, πὺν ὁ Χριστὸς ἔκρινε ἄξιον τοῦ Παραδείσου εἶπε :

«Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ». Δηλαδή. Ἀλήθεια σοῦ λέγω, ὅτι σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν Παράδεισο.

Ἄν ἀλλάξωμε τὴ θέσι τοῦ κόμματος :

«Ἀμὴν λέγω σοι σήμερον, μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ». Δηλαδή. Ἀλήθεια σήμερον σοῦ λέγω, ὅτι θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν Παράδεισο.

Στὸ πρῶτο παράδειγμα τὸ σήμερον συνδέεται μὲ τὰ παρακάτω. ἐνῶ στὸ δεύτερο, μὲ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ κόμματος, τὸ σήμερον συνδέεται μὲ τὰ παραπάνω.

Παρατήρησις: Τὴν ἀλλαγὴ τοῦ κόμματος αὐτοῦ ἔκαμαν ἀπὸ σκοπιμότητα στὴν περίοδο αὐτὴ οἱ χιλιασταί, διὰ νὰ διαστρέψουν τὴν πραγματικὴ ἔννοια τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ.

Τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ χρησμὸ τῆς Πυθίας:

«Ἦξεῖς ἀφίξεις οὐ, ἐν πολέμῳ θνήξεις». (= Θὰ πᾶς καὶ θὰ ρθῆς, δὲν θὰ πεθάνῃς στὸν πόλεμο).

«Ἦξεῖς ἀφίξεις, οὐ ἐν πολέμῳ θνήξεις». (= Θὰ πᾶς καὶ δὲν θὰ ρθῆς, στὸν πόλεμο θὰ πεθάνῃς).

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΞΕΩΣ

1ον Ἡ τελεία (.)

Ἡ τελεία εἶναι τὸ σημεῖο ποὺ θέτομε στὸ τέλος κάθε προτάσεως ἢ περιόδου μὲ τέλειο νόημα.

Παράδειγμα:

Ὁ Παῦλος εἶναι μαθητὴς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Ὁ πατέρας του ἐργάζεται στὰ χωράφια, ἡ δὲ μητέρα του κάμνει τὶς οἰκιακὰς ἐργασίαις. Ὁ Παῦλος εἶναι πολὺ ἐπιμελής, οὐδέποτε πηγαίνει στὸ σχολεῖο ἀμελέτητος, διὰ τοῦτο ὁ δάσκαλός του τὸν ὑπεραγαπᾷ.

Ὁ ἀνωτέρω γραπτὸς λόγος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη. Κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ μέρη ἐκφράζει ἓνα

τέλειο νόημα και λέγεται περίοδος. Ἡ πρώτη περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ μία πρότασι, ἢ δευτέρα ἀπὸ δύο προτάσεις και ἢ τρίτη ἀπὸ τρεῖς προτάσεις

Ὡστε κάθε περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ μία ἢ περισσότερες προτάσεις. Ἡ περίοδος ἔχει τόσες προτάσεις, ὅσα εἶναι τὰ ῥήματα πού ὑπάρχουν σ' αὐτήν. Σωστό εἶναι στὰ γραπτά μας νὰ χρησιμοποιοῦμε μικρὲς προτάσεις. Μετὰ τὴν τελεία ἀρχίζομε πάντοτε μὲ κεφαλαῖο γράμμα.

Ἐπίσης τὴν τελεία χρησιμοποιοῦμε και στὶς ἑξῆς περιπτώσεις :

α) Στὰ ἀποσιωπητικά, τὰ ὁποῖα εἶναι πολλὲς τελείες μαζί (. . .)

β) Στὶς συντομογραφίες, ὅπου δὲν γράφομε ὀλόκληρο τὴ λέξι, ἀλλὰ ἓνα μέρος αὐτῆς.

Παραδείγματα :

Κ. Δ. (Καινή Διαθήκη), π. γ. (παραδείγματες χάριν), π. Χ. (πρὸ Χριστοῦ) κ.λ.π.

γ) Πολλὲς φορὲς σὲ πολυψηφίους ἀριθμούς (2.325.00 0 .

Σημειώσεις :

Μερικὲς φορὲς στὴ θέσι τῆς τελείας, ὅταν ρωτοῦμε, σημειώνομε τὸ ἐρωτηματικό. Ὄταν ὅμως δηλώνομε συναισθηματικὴ κατάσταση στὸ ὅλο νόημα, τότε σημειώνομε, ἀντὶ τῆς τελείας τὸ θαυμαστικό.

2ον Ἡ ἄνω τελεία (·)

Ἡ ἄνω τελεία σπανίως χρησιμοποιεῖται. Εἶναι ἓνα ἐνδιάμεσο σημεῖο μεταξὺ τελείας και κόμματος

καὶ τὴ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ χωρίζομε τὶς περιόδους σὲ μικρότερα μέρη, τὰ ὁποῖα περιέχουν κάποιο νόημα, ὄχι ὅμως αὐτοτελὲς (τέλειον), ὅσον ἐκφράζεται διὰ τῆς τελείας.

Παραδείγματα :

Πέντε μῆνες λείπει τὸ ναυτόπουλο· σωστὸς πέντε μῆνας. Δὲν τὸ τρομάζει ἢ θάλασσα τὸ ναυτόπουλο· δὲν συλλογίζεται τὸν κίνδυνον. (Ἄρ. Κουρτίδης).

Ὁ ἥλιος λάμπει ἐπάνω ἀπὸ τὰ βρεγμένα χωράφια· χαμογελᾷ ὡς βασιλεὺς εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του. Ἄλλὰ δὲν ἦτο καλημέρισμα αὐτό· ἦτο κάτι ἀνώτερον.

Ἦθελα νὰ δείξω ὅλον τὸν σεβασμὸν μου πρὸς τὸν γέροντα δουλευτήν· καὶ ἀπεκαλύφθην, ὅπως ἀποκαλυπτόμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. (Σπ. Μελάς).

Πάντοτε μετὰ τὴν ἄνω τελεία, ἀρχίζομε μὲ μικρὸ γράμμα.

3ον Τό κόμμα (,)

Τὸ κόμμα εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς στίξεως· τὸ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ χωρίζομε τὰ πῶ μικρὰ νοήματα, τὶς προτάσεις. Μὲ τὴν χρῆσιν τοῦ κόμματος διευκολύνομε, ὅταν διαβάζομε, τὴν ὀργανικὴν ἀνάγκη τῆς ἀναπνοῆς.

Πολλοί, χωρὶς καμμία προσοχή, σημειώνουν κόμμα ἐκεῖ πού δὲν πρέπει καὶ ἄλλοι τὸ παραλείπουν ἀπ' ἐκεῖ πού εἶναι ἀπαραίτητο. Ὅταν σημειώνεται κανονικὰ τὸ κόμμα, μᾶς βοηθεῖ στὴν ὀρθὴ ἀνάγνωσι καὶ κατανόησι ἐνδὸς κειμένου.

Παραδείγματα :

Οἱ ναῦται ἄφηναν τὰ πλοῖα των ἀκνβέρνητα, οἱ ἄλιεῖς δὲν ἔσυρον τὸ δίκτυον, οἱ ποιμένες δὲν ἔπαιζον τὴν φλογέραν, οἱ γέωργοι δὲ ἐκέντριζον τοὺς βοῦς, ὅλοι παρετήρουν εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ παραδόξα ἐκεῖνα πτηνά. (ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ Δαιδάλου).

Ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, ὁ Γιάννης εἶναι μαθηταί.

Στὸ πρῶτο παράδειγμα χωρίζομε μὲ τὸ κόμμα τὰ πῶ μικρὰ νοήματα, τὶς προτάσεις, ἐνῶ στὸ δεύτερο χρησιμοποιεῖται τὸ κόμμα καὶ μέσα στὴν ἴδια πρότασι.

Σὲ ποιὲς περιπτώσεις πρέπει νὰ θέτωμε

ἀπαραιτήτως κόμμα.

Α) Τὸ κόμμα μέσα στὴν ἴδια πρότασι.

Μέσα στὴν ἴδια πρότασι θέτομε κόμμα στὶς ἐξῆς περιπτώσεις :

α) Ὄταν μέσα στὴν ἴδια πρότασι ἔχωμεν ὁμοίους ὄρους (ὅμοιοι ὄροι εἶναι οὐσιαστικά, ρήματα, ἐπίθετα).

Παραδείγματα :

Γύρω μας ἐπάνω στὴ γῆ ὑπάρχουν διάφορα πράγματα, ὅπως τὰ θρανία, τὰ δένδρα, τὰ ζῶα, οἱ πέτρες, τὸ νερό, ὁ ἄνεμος κλπ.

Πόδια, χέρια, μάτια, ὅλα δουλεύουν μαζί.

Ὁ ἥλιος ἢ σελήνη, τ' ἀστέρια, ἢ Γῆ καὶ ὅλα τὰ σώματα, ἀποτελοῦν, ἓνα σύνολο, τὴ φύσι.

Τὰ βουνά, οἱ λαγκαδιές, τὰ δένδρα, οἱ βρῦσες, τ' ἀγριολοῦλουδα, τ' ἀγέρι, στέκουν βουβὰ ν' ἀκούσουνε τὴν προσενηχὴ τοῦ Διάκου. (Βαλαωρίτης).

Μὲ τὸ χέρι ζητοῦμε, προσκαλοῦμε, φοβερίζομε, ἐμποδίζομε καὶ τόσα ἄλλα.

Οί χωρικοί είναι άνθρωποι φιλόξενοι, φιλότιμοι, εργατικοί.

β) Όταν έχουμε παράθεσιν ἢ ἐπεξήγησιν.

Παραδείγματα :

Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ κιβωτὸς τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων.

Ἡ Πάρνης, τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Ἀττικῆς, εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἔλατα.

Ὁ Νίκος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἡλία, ἀνεχώρησε σήμερον.

Τὰ χελιδόνια εἶναι οἱ πρόδρομοι, προάγγελοι, τῆς ἀνοιξέως.

γ) Όταν έχουμε κλητικὴν προσφώνησι. Καὶ ἂν μὲν εἶναι στὴν ἀρχὴ (ὅπως στὸ κατωτέρω πρῶτο παράδειγμα), θέτομε τὸ κόμμα ἀμέσως μετὰ τὴν προσφώνησι, ἐὰν ὅμως εἶναι στὸ μέσον ἢ κλητικὴ προσφώνησις (ὅπως στὸ δεύτερο παράδειγμα), τότε τὴν θέτομε μετὰξὺ δύο κομμάτων.

Παραδείγματα :

Ἀγαπητὲ ἀδελφέ, ἔλαβον τὴν ἐπιστολὴν σου...

Ἔλαβον τὸ δέμα, ἀγαπητὲ ξάδελφε, πρὸ δύο ἡμερῶν.

δ) Χωρίζομε μὲ κόμμα ἓνα μόριο ἢ τὸ ἐπίρρημα, βεβαιωτικὸ ἢ ἀρνητικὸ, ὅταν εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως καὶ χρησιμεύει νὰ συνδέσῃ τὴν πρότασι μὲ τὰ προηγούμενα.

Παραδείγματα :

Τί, δὲν θὰ ἔλθῃς;

Τότε, τὸ πρῶγμα εἶναι διαφορετικόν.

Ὁχι, δὲν συμφωνῶ μὲ τὴ γνώμη σου.

Ναί, θὰ ἔλθω ὅπωςδήποτε.

ε) Χωρίζομε μὲ κόμμα δύο ἢ περισσότερα ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὸ ἴδιο οὐσιαστικό, ὅταν τὸ τελευταῖο προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικό.

Παραδείγματα :

..... Μπροστά μας τώρα ὀρθώνονται ὀλόρθοι, ἀτράνταχτοι, σταχτογάλαζοι καὶ σταχτοκόκκινοι, οἱ περίφημοι πέτρινοι γίγαντες τὰ Μετέωρα.

Ἐπερὰνω τῆς Καλαμπάκας ὑφοῦνται θεόρατα, ἐπιβλητικά, ἀπόκρημνα τὰ Μετέωρα.

στ) Θέτομε κόμμα, ὅταν ἐπαναλαμβάνεται ἡ κυρία λέξις τῆς φράσεως, αὐτὴ πού βρίσκεται πρὸ τοῦ κόμματος.

Παράδειγμα :

Τέτοιος πόλεμος, πόλεμος δίκαιος καὶ ἱερός ἦτο ἐπιβεβλημένος νὰ γίνη.

ζ) Ἐπίσης χωρίζομε μὲ κόμμα τοὺς λόγους αὐτοῦ πὸ ὁμιλεῖ ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ πὸ γράφει.

Παράδειγμα :

Μάλιστα, ἀπήντησε, δὲν φοβᾶμαι τίποτε.

Β' Τὸ κόμμα μέσα στὴν περίοδο

1. Ὄταν σὲ μιὰ περίοδο δύο κύριες προτάσεις παρτίθενται ἢ μία παρὰ τὴν ἄλλην καὶ συνδέονται διὰ συνδέσμων οὐμπλεκτικῶν (καί, οὔτε, μήτε) ἢ διαζευκτικῶν (ἢ, εἴτε), τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν σύνδεσιν προτάσεων κατὰ παρτάξιν ἢ παρατακτικὴν σύνδεσιν :

Παραδείγματα :

Ὁ κηπουρὸς σκαλίζει τὸν κῆπον καὶ φυτεύει ἄνθη.

Νὰ ἔλθῃ ἐδῶ ὁ Νῆκος καὶ ὁ Γιάννης.

Δὲν ἐμελέτησα τὰ μαθήματα οὔτε ἔλυσα τὰ προβλήματα.

Τὸ ἀπόγευμα παίζω μὲ τοὺς φίλους μου ἢ περιποιῶμαι τὰ ἄνθη.

Οἱ προτάσεις αὐτὲς εἶναι κύριες καὶ δὲν χωρίζονται μὲ κόμμα.

Ὅταν ἡ σύνδεσις δύο ἢ περισσοτέρων προτάσεων γίνεται δι' ἄλληλαλλήλων συμπλεκτικῶν ἢ διαζευκτικῶν συνδέσμων, τότε χρειάζεται κόμμα.

Παραδείγματα :

Καὶ ἔβλεπες ἐκεῖ καὶ χωλοὺς, καὶ τυφλοὺς, καὶ παραλυτικούς, καὶ γενικῶς ἀναπήρους.

Στὸ δρόμο δὲν ἔβλεπες οὔτε τράμι, οὔτε αὐτοκίνητο, οὔτε τὴ συνηθισμένη κίνησι.

Καὶ δὲν ἔβλεπες μήτε τὴ θάλασσα, μήτε τὸ κάστρο, μήτε τὴ λίμνη, μήτε τὸν οὐρανό.

Ὅταν ἔφθασε ὁ ἐχθρὸς, οἱ κλέφτες διασκορπίζονται καὶ ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς ζητοῦσε ἢ θάμινον, ἢ βράχον, ἢ κατάλληλον τόπον, διὰ νὰ κρυφθῇ.

2. Ὅταν ἡ σύνδεσις κατὰ παράταξιν γίνεται μὲ ἀντιθετικούς συνδέσμους (μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, μολονότι, μά), τότε χρειάζεται κόμμα.

Παραδείγματα :

Ναὶ μὲν ὑποσχέθηκα, ἀλλὰ τώρα δὲν μπορῶ.

Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα δὲν χιόνιζε, ἀλλὰ ὁ ἄνεμος ἦτο παγερός. Συμφωνῶ σ' αὐτά, ὅμως ἐπιφυλλάσσομαι νὰ τὰ ἐξετάσω.

Θὰ κάμω αὐτό, μολονότι δὲν τὸ ἤθελα.

Σημείωσις. Ὄταν στή δευτερεύουσα πρότασι παραλείπεται τὸ ῥῆμα, τότε συνήθως δὲν θέτομε κόμμα:

Εἶσαι μικρὸς μὰ χειροδύναμος.

Κάνει κρού ὄχι ὅμως καὶ πολύ.

3. Πολλάκις ἢ κατὰ παράταξιν σύνδεσις τῶν προτάσεως γίνεται καὶ ἄνευ συνδέσμων. Ἡ ἄνευ συνδέσμων αὐτὴ ἀπλή παράθεσις τῶν προτάσεων λέγεται σχῆμα ἁσύνδετον.

Παράδειγμα :

Ἄς σηκωθῶ, ἄς ὑπάγω στὸν πατέρα μου, ἄς πέσω στοὺς πόδας του, ἄς κραῶ τὸ ἡμαρτον, ἄς τοῦ ζητήσω συγγνώμην.

(Ν. Θεοτόκης)

Παρατηρήσεις διὰ τὸν συμπλεκτικὸν σύνδεσμον [καὶ]

Τὸ συμπλεκτικὸν σύνδεσμο καὶ πρέπει νὰ τὸν προσέχωμε πολύ, γιατί χρησιμοποιεῖται στὸ λόγο μὲ διάφορες σημασίαι καὶ ἄλλοτε πρὸ αὐτοῦ θέτομε κόμμα, ἄλλοτε ὄχι.

Α' Δὲν θέτομε κόμμα πρὸ τοῦ καὶ :

1. Ὄταν συνδέη δύο προτάσεις ἢ λέξεις τῆς ἰδίας προτάσεως.

Παραδείγματα :

Ἄστραπὲς καὶ ἀστροπελέκια ἔσχιζαν τὸ βαθὺ σκοτάδι.

Τότε μπῆκαν στὰ καρᾶδια τους καὶ πᾶνε στὸ καλό.

Ὁ Νίκος ἔτρεξε καὶ ἔφθασε ἑνωρίς.

2. Στὶς περιπτώσεις πού ὁ συμπλεκτικὸς σύνδεσμος «καὶ» χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἀπαριθμῆσι μία σειρά πράξεων (ὁπότε λέγεται ὁ «καὶ» ἀπαριθμητικός).

Ἡ χρῆσις αὐτὴ εἶναι συνήθης στὰ παραμύθια καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Παραδείγματα :

Ἐνα φίδι κατέβηκε στὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ ἀντάμωσε ἓνα κάβουρα καὶ στάθηκε καὶ τοῦ εἶπε... (παραμύθι).

Ἔλα ξένε μ' καὶ κόπιασε καὶ κάτσε στὸν ἀέρα καὶ πές μας λόγια καὶ παρηγόρισέ μας... (Δημοτικὸ τραγούδι).

Τὸ τσεκούρι ἔπεφτε καὶ δάγκανε καὶ ξέσχιζε καὶ μούγκριζε.
(Εὐστρατιάδης)

Β'. Θέτομε κόμμα πρὸ τοῦ καί :

1. Ὄταν ὁ «καί» ἀρχίζῃ τὴν πρότασι, σὰν ἀποτελεσμα τῶν προηγουμένων.

Παραδείγματα :

Ἐκλέγει τὴν κατάλληλο στιγμή, δίνει χρήματα, καὶ ἡ δουλειὰ του τελειώνει ἀμέσως.

2. Ὄταν δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὴν προηγούμενη πρότασι.

Παραδείγματα :

Εἶναι συμπαθῆς, καὶ ὅταν ὁμιλεῖ, καὶ ὅταν σιωπᾷ.

Δὲν μπορῶ νὰ σὲ βοηθήσω, καὶ δὲν θέλω.

3. Ὄταν παρεμβάλλεται δευτερεύουσα πρότασις ποὺ δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὴν ἀμέσως προηγούμενη πρότασι, ἀλλὰ μὲ μία ἀπὸ τὶς πρὶν προηγούμενες.

Παραδείγματα :

Ἦλπιζε πολὺ, πὼς θὰ ἐκέρδιζε, καὶ ἦταν ἀνιπόμονος.

Πῆγα στὸ σπίτι τοῦ Γεώργου, ἐπειδὴ εἶχα ὑποσχεθῆ, καὶ διαβάσαμε.

Σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν

Ἡ σύνδεσις μιᾶς κυρίας προτάσεως μὲ μιὰ δευτερεύουσα διὰ συνδέσμων λέγεται σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν ἢ ἐξηρητημένη σύνδεσις.

Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις συνδέονται μὲ τὶς κύριες, τὶς ὁποῖες συμπληρῶνουν ἢ προσδιορίζουν.

Παραδείγματα :

Δὲν ἦλθα χθές, διότι ἤμουν ἄρρωστος.

Ὁ μαθητὴς προοδεύει, ὅταν εἶναι ἐπιμελής.

Θὰ πᾶμε ἐκδρομῇ, ἐὰν ὁ καιρὸς εἶναι καλός.

Σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀνωτέρω περιόδους εἶναι δύο προτάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία εἶναι κυρία, ἡ δὲ ἄλλη δευτερεύουσα.

Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις ἀναλόγως τῶν συνδέσμων διὰ τῶν ὁποίων συνδέονται μὲ τὶς κύριες ὀνομάζονται :

1. Χρονικὲς

Χρονικὲς λέγονται, ὅσες ἔχουν χρονικὸ σύνδεσμο (ὅταν, ἕως, ὅταν, πρὶν, ἀφ' ἑαυτοῦ, ὥσπου, πρὶν, νά, ὁπόταν, μόλις).

Παραδείγματα :

Ἐπανῆλθε στὴν πατρίδα του, ὅταν τελείωσε ὁ πόλεμος.

Θὰ περιμένω, ἕως ἄραυ ἐπιστρέψης.

Τὸ ἀτόμολοιο θὰ ἀποπλεύσῃ, πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος.

Ἄφ' ὅτου ἡ Ἑλλάς ἀπέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀρχισε νὰ προοδεύη.

Θὰ ἔλθῃ, ὅποταν θέλῃ αὐτός.

Εἶδα ἓνα ὄνειρο, μόλις μὲ πῆρε ὁ ὕπνος.

Πρὸ τῶν χρονικῶν συνδέσμων θέτομε πάντοτε κόμμα.

Σημείωσις. Ἡ δευτερεύουσα πρότασις μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ πρὸ τῆς κυρίας προτάσεως.

Παράδειγμα :

Ὅταν ἔλθῃ, θὰ συζητήσουμε.

2 Αἰτιολογικὲς

Αἰτιολογικὲς λέγονται ὅσες ἔχουν αἰτιολογικὸ σύνδεσμο (διότι, ἐπειδὴ, γιατί, πού).

Παραδείγματα :

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ (τῆς Ρόδου) τὸ κατέταξαν μεταξὺ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων, διότι ἦτο κατεσκευασμένο μὲ πολλὴ μεγάλη τέχνη καὶ ἐκφραστικότητα.

Ὁ δάσκαλος ἀγαπᾷ τὸν Παῦλο, ἐπειδὴ εἶναι τακτικός.

Δὲν μποροῦσα νὰ διαβάσω, γιατί ἡ μητέρα μου ἦταν ἀρρωστη.

Ἦταν χαρούμενα, πὺν τὰ ζέσταινε ὁ ἥλιος (πὺν = διότι).

Πρὸ τῶν αἰτιολογικῶν συνδέσμων θέτομε πάντοτε κόμμα.

3 Ὑποθετικὲς

Ὑποθετικὲς λέγονται, ὅσες ἔχουν ὑποθετικὸ σύνδεσμο, (ἐάν, ἂν, σάν, ἄμα, εἰδεμή, εἰδ' ἄλλως, ἐκτὸς ἂν).

Παραδείγματα :

Δὲν θὰ ἔλθω στὴν ἐκδρομὴ, ἐάν βρέξῃ.

Ἄν εἶναι φίλος θὰ χαρῆ.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἀξία, σὺν χάσει τῆ τιμῆ του.

Ἄμα ἔλθῃς καὶ σὺ, θὰ περάσουμε καλύτερα.

Πρέπει νὰ ὑπακούῃς, εἰδεμὴ θὰ διακόψω τὶς σποδὲς σου.

Θὰ συζητήσης σιγά, εἰδ' ἄλλως θὰ φύγω.

Θὰ ἔλθουμε, ἐκτὸς ἂν συμβῆ κανένα ἀπρόοπτο.

Καὶ στὶς ὑποθετικὲς ἢ δευτερεύουσα πρότασις μπορεῖ νὰ εἶναι πρὸ τῆς κυρίας προτάσεως.

Πρὸ τῶν ὑποθετικῶν συνδέσμων θέτομε πάντοτε κόμμα.

4. Συμπερασματικὲς

Συμπερασματικὲς εἶναι, ὅσες ἔχουν συμπερασματικὸ σύνδεσμο (ὥστε, πού, νά, ἐπομένως, ἄρα).

Παραδείγματα :

Ἔχω τόση ἐργασία, ὥστε δὲν μοῦ μένει καιρὸς γιὰ περίπατο.

Ἔχω χρόνια νὰ τὸν ἰδῶ, πού οὔτε ἐκεῖνος θὰ μὲ θυμᾶται.

(πού = ὥστε).

Δὲν εἶμαι μικρός, νὰ φοβηθῶ (νά = ὥστε).

Βρέχει πολὺ, ἐπομένως δὲν θὰ ἔλθῃ.

Ἡ συνείδησι δὲν τὸν ἄφηγε νὰ ἠσυχάσῃ, ἄρα ἦτο ἔνοχος.

Ἦτο ὠχρὸς πρὸ πολλῶν ἡμερῶν, ἄρα ἦτο ἄρρωστος.

Καὶ πρὸ τῶν συμπερασματικῶν συνδέσμων θέτομε πάντοτε κόμμα.

5. Τελικὲς

Τελικὲς προτάσεις λέγονται, ὅσες συνδέονται διὰ τῶν τελικῶν συνδέσμων (ἵνα, ὅπως, διὰ, νά, γιὰ, νά, νά).

Παραδείγματα :

Πρέπει νὰ πράττομε τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἀξιωνθῶμεν τῆς εὐλο-

γίας τοῦ Θεοῦ.

Οἱ Ἕλληνες τὸ 1821 ἐπανεστάτησαν, ἵνα ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἐδαπάνησε χρήματα πολλά, ἵνα θεραπευθῇ ἐκ τῆς βαρείας νόσου.

Τὸν εἰδοποίησα, ὅπως ἔλθῃ τὸ ταχύτερον.

Ὁ πιστὸς ἔχει ὁδηγὸν πάντοτε τὸν Χριστόν, ὅπως τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη στρέφονται πρὸς τὸν ἥλιον καὶ ζωογονοῦνται ἀπ' αὐτόν.

Πηγαίνομε εἰς τὸ σχολεῖο, διὰ νὰ μάθωμε γράμματα.

Ὁ Μέγας Βασίλειος ἐφρόντισε, διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὴ χριστιανικὴ φιλανθρωπία.

Ἐφυγε στὰ ξένα, γιὰ νὰ μὴ ξαναγυρίσῃ.

Τὸ μέταλλο τοῦ μεγάλου ἀγάλματος λυώθηκε, γιὰ νὰ μετατραπῇ ποιὸς ξεύρει σὲ τί εἶδους μηχανὲς τοῦ θανάτου.

Πρὸ τῶν τελικῶν συνδέσμων θέτομεν πάντοτε κόμμα.

Παρατήρησις :

Δὲν χωρίζονται μὲ κόμμα οἱ τελικὲς προτάσεις, πού εἰσάγονται διὰ τοῦ «νά».

Παραδείγματα :

Διέταξε νὰ φύγῃ γρήγορα.

Ἦθελαν νὰ τὸν πιάσουν ζωντανό.

Προτίμησε νὰ φύγῃ.

Ἡ Ἑλλὰς ἀπεφάσισε νὰ ἀγωνισθῇ.

Οἱ γονεῖς ζητοῦν νὰ καταργηθῇ ἡ μαθητικὴ εἰσφορά.

6. Εἰδικές

Εἰδικὲς προτάσεις εἶναι, ὅσες συνδέονται διὰ τῶν συνδέσμων : ὅτι, πῶς.

Αὐτὲς δὲν χωρίζονται μὲ κόμμα.

Παραδείγματα :

Είναι γνωστόν ὅτι ἡ διάσπασις τοῦ ἀτόμου ἀποτελεῖ ἐπανάστασιν εἰς τὴν Φυσικὴν.

Χθὲς ἔμαθα ὅτι ἦλθες.

Ὁ Νίκος φαίνεται ὅτι δὲν θὰ φύγη αὔριο.

Μᾶς ἔλεγε ὅτι ἦτο καὶ αὐτὸς στὸ θέατρο.

Ἦταν χαρούμενος, γιατί ἔμαθε πὼς τὸ παιδί του ζῆ (πὼς = ὅτι).

Ἔνοιωθα μέσα μου πὼς γινόμενον γενναῖος (πὼς = ὅτι).

Ἔμαθα πὼς χθὲς ἀπουσίασες ἀπὸ τὸ σχολεῖο. (πὼς = ὅτι).

Μιά μέρα πῆρε εἶδησι πὼς ὁ ἄνδρας της ἔπαθε μεγάλο ἀτύχημα. (πὼς = ὅτι).

Παρατήρησις :

Χωρίζονται μὲ κόμμα οἱ εἰδικὲς προτάσεις στὶς ἐξῆς περιπτώσεις :

α) Ὅταν ἡ εἰδικὴ πρότασις προηγῆται τῆς κυρίας προτάσεως.

Παραδείγματα :

Ὅτι θὰ ἤρχετο, δὲν εἶχα καμμία ἀμφιβολία.

Πὼς κάμνει ἀγαθοεργίες, εἶναι σ' ὅλους γνωστό.

β) Ὅταν ἡ εἰδικὴ πρότασις ἔχει θέσιν ἐπεξηγήσεως.

Παραδείγματα :

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης δὲν κατάλαβε τὴν πραγματικὴν κατάστασι, ὅτι δηλαδὴ καμμία σοβαρὴ προετοιμασία δὲν ὑπῆρχε γιὰ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ μόνον ἀκράτητος ἐνθουσιασμός.

Ἄκουσες Κωνσταντίνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια, πὼς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀποθαμένους. (πὼς = δηλαδή).

γ) Ὅταν ἡ εἰδικὴ πρότασις ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ ρῆμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτιᾶται.

Παραδείγματα :

Ὁ Πρωθυπουργὸς ἐδήλωσε τότε τοὺς δημοσιογράφους, ὅτι εἶναι ἀνακριβῆ ὅσα ἔγραψαν οἱ ἑφημερίδες.

Πῆραν χρησὸ ἀπὸ τὸ Μαντεῖο, ὅτι ξύλινα τείχη θὰ τοὺς σώσουν.

7. Ἐνδοιαστικὲς ἢ διστακτικὲς

Ἐνδοιαστικὲς ἢ διστακτικὲς εἶναι οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, οἱ ὁποῖες φανερῶνουν δισταγμὸν καὶ ἀρχίζουσι μὲ τά : μή, μήπως δέν.

Αὐτὲς δὲν χωρίζονται μὲ κόμμα ἀπὸ τὴν κύριαν πρότασιν καὶ συνήθως εἶναι ἐνωμέναι στενὰ μὲ τὴν κυρίαν πρότασιν.

Παραδείγματα :

Φοβοῦμαι μήπως δέν προφθάσω.

Μήπως ἦτο ἄρρωστος καὶ γιὰ τὸ δέν ἦλθε.

Πρόσεχε μὴν κρυώσης.

Παρατήρησις :

Χωρίζονται μόνον μὲ κόμμα, διὰν παραλείπεται τὸ ρῆμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτῶνται ἢ ὅταν παρεμβάλλεται ἄλλος προσδιορισμὸς.

Παραδείγματα :

Δὲν ἤθελα νὰ ἀρχίσῃ αὐτὴ ἡ δουλειά, μήπως ἀποτύχω (φοβούμενος μήπως ἀποτύχω).

Πρόσεχε, οὔτε πολὺ ψηλὰ νὰ ἀνεβαίνης, μήπως ὁ ἥλιος ἀναλύσῃ τὸν κηρὸν τῶν πτερύγων σου, οὔτε πολὺ χαμηλὰ πρὸς τὴν θάλασσαν νὰ κατεβαίνης, μήπως βραχοῦν αἱ πτέρυγές σου ὑπὸ τῶν κιμάτων καὶ γίνουσι βαρύτεραι. (Μῦθος Ἰκάρου).

8. Ἐναντιωματικὲς

Ἐναντιωματικὲς προτάσεις εἶναι ὅσες ἔχουν ἔναντιωματικὲς διαθέσεις καὶ ἀρχίζουν μὲ τὰ: (ἄν καί, κι' ἄν, ὅσο κι' ἄν, ἐνῶ).

Παραδείγματα :

Ἐπῆγα στὴ γιορτή, ἄν καὶ δὲν εἶχα πρόσκλησι.

Τὸ ποτάμι, ἄν καὶ τὸ καλοκαίρι δὲν ἔχει νερό, τὸ χειμῶνα γίνεται θεριό.

Ὁ Νῆκος, ἄν καὶ ἐφαίνετο ἀδύνατος, ἦτο γερός.

Δὲν θὰ προφθάσῃς, ὅσο καὶ ἄν τρέξῃς.

Ἐνῶ ἐπῆγαινε καλά, ἔξαφνα χειροτέρευσε.

Οἱ ἔναντιωματικὲς προτάσεις χωρίζονται πάντοτε μὲ κόμμα.

9. Ἀναφορικὲς.

Ἀναφορικὲς λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις οἱ ὁποῖες συνδέονται μὲ τὶς κύριες διὰ τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν (ὁποῖος -α -ον, ὅστις -ῆτις -ὅ, τι ὅσος -ῆ -ον, ὅποιος -α -ον) καὶ διὰ τῶν ἀναφορικῶν ἐπιρρημάτων (ὅπως, πῶς, καθώς, ὡς, ὡσάν, ὅσον, πού).

Οἱ ἀναφορικὲς προτάσεις χωρίζονται πάντοτε μὲ κόμμα.

Παραδείγματα :

Στὴν εἴσοδο τοῦ γραφικοῦ λιμανιοῦ τῆς Ρόδου ὑπῆρχε ἕνα τεράστιο ἄγαλμα ἔργο τοῦ γλύπτου Χάρητος, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὸ θεὸ Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος ἦτο προστάτης τῆς νήσου.

Οἱ πλούσιοι πρέπει νὰ βοηθοῦν τοὺς πτωχοὺς, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στερήθηκε τῶν καρπῶν τῆς νίκης του τὴν ὁποίαν μὲ τόσες θυσίες κέρδισε.

Ἔρχεται τὸ αὐτοκίνητο, τὸ ὁποῖον θὰ μεταφέρει τὶς ἀποσκευές.

Ὅ,τι ἔβγαινε ἀπὸ τὸ ἐμπόριο αὐτό, ἔπρεπε νὰ μοιράσουν.

Ὅποιος πεθαίνει σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει.

Σὲ περιμένομε, ὅπως τὰ χελιδόνια τὴν ἀνοιξι (ὅπως = καθὼς).

Πῶς λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά. ἔτσι ἔλαμπε ἡ ὀμορφιά της. (πῶς = ὅπως).

Ὁ Παῦλος, καθὼς φαίνεται, δὲν θὰ ἔλθῃ.

Κανένας λαὸς δὲν εἶναι τόσο γενναῖος, ὅσον ὁ Ἑλληνικὸς.

Ἦσαν ὅλα ψευδῆ, ὡς διεπιστώθη ἐκ τῶν ὑστέρων. (ὡς = καθὼς).

Οἱ Ἱτιῆς σφυρίζουν, σὰν νὰ μονολογοῦν.

Ὅσο περισσότερο διαβάξει, τόσο καλύτερος μαθητῆς γίνεται.

Μᾶς ἐπεσκέφθη ὁ κύρ - Παῦλος, πού ἦλθε πρὸ μηνὸς ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. (πού = ὁ ὁποῖος).

Δὲν χωρίζομε μὲ κόμμα τὶς ἀναφορικὰς προτάσεις, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν ἄμεσον καὶ ἀναγκαῖον προσδιορισμόν.

Παράδειγμα :

Ἐκεῖνο πού εἶδε ἦταν θαυμάσιο.

Εἶσαι ἐλεύθερος νὰ ἀκολουθήσης ὅποιο δρόμο θέλῃς.

Φώναξε ὅσο θέλεις.

Παρατηρήσεις :

Τὸ πού χρησιμοποιεῖται σὲ πολλὰς περιπτώσεις Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ προσέχωμε περισσότερο.

Χωρίζεται με κόμμα τὸ (πού,) ὅταν εἶναι ἀναφορικόν, συμπερασματικὸν ἢ αἰτιολογικόν.

Παραδείγματα :

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ μόνη, πὺν μπορεῖ νὰ ἀντισταθῆ στὸ μανιασμένον ξέσπασμα τοῦ μίσους, πὺν φοβερίζει τὴν ἀνθρωπότητα με ἀφανισμό.

«... Αὐτὸ τὸ φῶς τὸ πνευματικὸ, πὺν φωτίζει τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, πὺν λαμπρύνει τὴν καρδιά...».

Θαῦμα ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι κάθε δημιουργήμα, πὺν ὑπερέβαινε τὴν συνήθη πραγματικότητα.

(Στὰ ἀνωτέρω παραδείγματα τὸ (πὺν) εἶναι ἀναφορικόν)

Ἄνεθαίνει τόσο, πὺν τὸ μάτι γελιέται. (πὺν = ὥστε, συμπερασματικόν).

Ὅταν ἤκουον νὰ διηγῶνται οἱ ναυτικοί, πείσμα μ' ἔπιανε, πὺν δὲν ἤμουν κι' ἐγὼ μέσα. (πὺν = διότι, αἰτιολογικόν).

Σημείωσις : Δὲν χωρίζομε με κόμμα τὸ ἀναφορικόν (πὺν), ὅταν ἀποτελεῖ ἄμεσον καὶ ἀναγκαῖον προσδιορισμόν.

Παραδείγματα :

Τὸ ὄνειρο πὺν εἶδα ἦταν φρικτό.

Ἐκεῖνο πὺν εἶδα ἦταν θαυμάσιο.

Γνωρίζω κάποιο μυστικὸ πὺν δὲν τὸ ξεύρουν ἄλλοι.

Τώρα πὺν τελείωσες τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο θὰ σὲ στείλω στὸ Γυμνάσιο.

Με τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ πρῶτοι πὺν ἀνακουφίστηκαν ἦσαν οἱ δοῦλοι.

ΤΑ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΞΕΩΣ

1. Τὸ ἐρωτηματικὸ (;)

Τὸ ἐρωτηματικὸ μπαίνει στὸ τέλος μιᾶς ἐρωτηματικῆς προτάσεως.

Παραδείγματα :

Πηγαίνεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν;

Πότε θὰ ἔλθῃ ὁ πατέρας σου;

Πότε θὰ κάμωμε ἐξετάσεις;

Διάβασες ὅλα τὰ μαθήματά σου;

Ἐπειδὴ τὸ ἐρωτηματικὸ εἶναι στὴ θέσι τῆς τελείας, γι' αὐτὸ μετὰ τὸ ἐρωτηματικὸ ἀρχίζομε μὲ κεφαλαῖο γράμμα.

Παραδείγματα :

Πότε ἦλθες Γιάννη; Χθὲς ἀεροπορικῶς.

Μήπως εἶναι δικό σου τὸ δέμα αὐτό; Μάλιστα, Κύριε.

Ἄν ὅμως ἡ συνέχεια συνδέεται ἀμέσως μὲ τὴν ἐρώτησι ἢ ὅταν ἡ ἐρώτησις εἶναι μέσα σὲ εἰσαγωγικά, τότε μετὰ τὸ ἐρωτηματικὸ ἀρχίζομε μὲ μικρὸ γράμμα.

Παραδείγματα :

Πότε θὰ ἔχωμε διαγωνισμούς; μὲ ἠρώτησε ἡ ἀδελφή μου.
«Τί χάλια εἶναι αὐτά;» εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ὅταν εἶναι δύο ἢ περισσότερες μικρὲς ἐρωτήσεις, τότε θέτομεν ἐρωτηματικὸν στὸ τέλος.

Παραδείγματα :

Ποῖος, λοιπόν, εἶναι ὁ Πνευματικώτερος, ὁ οὐρανοφάντης

Βασίλειος, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἢ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος;

Τί θέλεις, τί γυρεύεις, μήπως καὶ σὺ ξεύρεις;

Στις πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις δὲν σημειώ-
νεται ποτὲ ἐρωτηματικόν:

Δὲν ἔχομε καμιὰ πληροφορία, ποῦ βρίσκεται ἡ ἀδελφή μου·
κανεῖς δὲν ξεύρει ἂν ζῇ ἢ ἂν πέθανε.

2. Τὸ θαυμαστικόν (!)

Τὸ θαυμαστικὸν μπαίνει μετὰ ἀπὸ ἐπιφώνημα ἢ μετὰ ἀπὸ πρότασι ποῦ ἐκφράζει θυμασμό, χαρά, φόβον, λύπη, ἔκπληξι, ἀπορία, εἰρωνεία, ἀποτροπιασμό, προσταγὴ κ.λ.π.

Παραδείγματα :

Μπράβο! Ὁραῖα! Θαυμάσια! Ἀλλοίμονον!

Φύγε νὰ μὴ σὲ βλέπω!

Πόσο μεγάλη ἐκκλησία!

Τί μεγάλο δυστύχημα!

Ἀνόητος ποῦ εἶσαι καὶ μένε!

Αὐτὸς μᾶς ἔλειπε τώρα!

Λέγουν πὸς ἔμεινε πέντε μέρες νηστικός!

Κανονικὰ τὸ θαυμαστικὸν τὸ σημειώνομε στὸ τέλος τῆς προτάσεως. Μόνον ὅταν εἶναι ζωηρὸ τὸ συναίσθημα καὶ ἔχομε στὴν ἀρχὴ ἐπιφώνημα, μπορούμε νὰ σημειώσωμε τὸ θαυμαστικὸν καὶ στὸ ἐπιφώνημα.

Παραδείγματα :

Ἄχ! Τί μου ἔκανες!

Μετὰ τὸ θαυμαστικόν, ἐπειδὴ ἔχει καὶ τοῦτο τὴ θέσι τῆς τελείας, πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ κεφαλαῖο γράμμα.

Ὅταν ὁμως ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἐπιφώνημα τὰ ἐπόμε-

νά ἀποτελοῦν συνέχεια, τότε δὲν ἀκολουθεῖ κεφαλαῖο (ὅπως συμβαίνει καὶ στὸ ἐρωτηματικό).

Παραδείγματα :

Πώ, Πώ! γιατί νά τὸ κάμης.

Καλὰ ἔκαμες Γιάννη! ἀλλὰ ἔπρεπε νά τὸ ξεύρω.

3. Ἡ διπλῆ τελεία (:)

Ἡ διπλῆ τελεία μπαίνει κυρίως ἐμπρὸς ἀπὸ ἐπεξηγησι, καὶ λέγεται ἐπεξηματική.

Ἡ διπλῆ τελεία μπαίνει ἀντὶ τῶν λέξεων : οἱ ἐξῆς, τὰ ἐξῆς.

Παραδείγματα :

Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι : Ὁ Ἑβρος, ὁ Νέστος, ὁ Ἀξιός, ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀχελῶος καὶ ὁ Ἄλφειός.

Ἡ παροιμία λέγει : Τὸνα χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

Ἐπίσης ἡ διπλῆ τελεία μπαίνει καὶ ἐμπρὸς ἀπὸ εἰσαγωγικά, ὅπως φαίνεται στὰ παρακάτω παραδείγματα :

Ὁ Χριστὸς εἶπε : « Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους ».

Ἡ Μπουμπουλίνα εἶπε : « Ἐχω καὶ ἄλλα παιδιὰ γιὰ τὴν Πατρίδα ».

4. Ἡ παρένθεσις ()

Μέσα στὴν παρένθεσι περικλείουμε μιὰ λέξι ἢ ὀλόκληρη φράσι, ἢ ὁποῖα ἐπεξηγεῖ ἢ συμπληρώνει ἓνα νόημα.

Παραδείγματα :

Βλέπουμε ότι ο πάγος τήκεται (λειώνει).

Καλοί αγωγοί της θερμότητας είναι όλα τα μέταλλα (ο σίδηρος, ο χαλκός, ο άργυρος).

.....Μόλις άρχισε ή διαδικασία ώδήγησαν ένώπιόν του ένα δοϋλον, ο όποιος ώφειλε δέκα χιλιάδες τάλαντα.

Η παρένθεσις μορεϊ να παραλειφθῆ και ή λέξις, ή ή φράσις εκείνη, μπαίνει μεταξύ δύο κομμάτων ή σε διπλή παϋλα.

Παραδείγματα :

Πρέπει να βοηθοϋμε τή σημερινή νεότητα, για να αποφεϋγη τὸ παραστράτημα, τὸν ήθικὸ ξεπεσμό, και να καλλιεργῆται με τα ιδανικά του έλληνοχριστιανικοϋ πολιτισμοϋ.

Και αυτό — θα συμφωνήσωμε όλοι — δέν είναι μικρη δουλειά.

Επίσης συχνά εντός παρενθέσεως θέτομε τις παραπομπές.

Παράδειγμα :

Τί γάρ ώφελήσει άνθρωπον, εάν κερδίση τὸν κόσμον όλον και ζημιωθῆ τήν ψυχὴν αϋτοϋ; (Μάρκ. κεφ. Η παρ. 36).

5. Τὰ ἀποσιωπητικά (. . .)

Τὰ αποσιωπητικά είναι τρεῖς τελείες στή σειρά, πὸν μπαίνουν, όταν για διαφόρους λόγους θέλωμε να πούμε κάτι ακόμη, μὰ δέν τὸ λέμε ἀπο φόβο, έντροπή-συγκίνησι, περιφρόνησι, ἀπειλή, κ.τ.τ.

Μὴν ξαναρθῆς ἀμελέτητος, διότι...

Αὐτὸς ὁ άνθρωπος είναι...

Καὶ ὕστερα...
 Δὲν θέλω νὰ θυμᾶμαι...
 Πόνεσα τόσο πολὺ...
 Ἄποφείγω νὰ τὸν συναντήσω...

6. Ἡ παῦλα (—)

Τὴν παῦλα χρησιμοποιοῦμε στὸ διάλογο, γιὰ νὰ δείξωμε τὴν ἀλλαγὴ τοῦ προσώπου ποὺ ὁμιλεῖ, καὶ μπαίνει συνήθως στὴν ἀρχὴ τῆς σειρᾶς.

Παραδείγματα :

— Γιῶργο δὲν μὲ γνωρίζεις ;
 — Ποιὸς εἶσαι ;
 — Εἶμαι ὁ Παναγιώτης Γεωργόπουλος, ποὺ πηγαίναμε μαζὶ
 στὸ Γυμνάσιο.

Ἐπίσης ἔχομε καὶ διπλὴ παῦλα ποὺ χρησιμοποιεῖται στὴ θέσι τῆς παρενθέσεως, ὅταν ἡ φράσι ποὺ εἶναι μέσα στὶς παῦλες ἔχει κάποια σχέσι μὲ τὴ προηγούμενα.

Παράδειγμα :

Ὁ ἀδελφός μου — ποὺ εἶναι στὴν Ἀμερικὴ — ἔφυγε πρὸ τριάντα ἐτῶν.

Ἐπίσης χρησιμοποιοῦμε τὴν παῦλα στὸ τέλος τῆς φράσεως καὶ ὕστερα ἀπὸ τελεία, γιὰ νὰ δείξῃ ἐκεῖ, ὅτι τὸ σταμάτημα εἶναι μεγαλύτερο. Ἐπίσης μπαίνει καὶ στὸ τέλος μεγάλου νοήματος, γιὰ νὰ δείξῃ τὸ τελικὸ σταμάτημα. Καὶ λέμε τότε : Τελεία καὶ παῦλα.

7. Τὸ ἐνωτικὸ (-)

Τὸ ἐνωτικὸ μοιάζει σὰν μικρὴ παῦλα καὶ χρησιμεύει, γιὰ νὰ χωρίζῃ τὶς συλλαβὲς ἢ λέξεις.

Θέτομε τὸ ἐνωτικὸ :

α) Στὸ τέλος τῆς γραμμῆς, ὅταν πρόκειται νὰ χωρίσωμε τὴ λέξι.

β) Ὄταν θέλωμε νὰ χωρίσωμε στὶς κλιτῆς λέξεις τὸ θέμα ἀπὸ τὴν κατάληξι.

Παραδείγματα :

Λύ-ω, λαγ-ός, φων-ή, τρέχ-ω λάμπρ-ος.

γ) Στὶς σύνθετες λέξεις, ὅταν θέλωμε νὰ χωρίσωμε τὸ πρῶτο συνθετικὸ ἀπὸ τὸ δεύτερο.

Παραδείγματα :

Ἄνεμό-μιλος, ἡμί-γυμνος, φιλο-νικῶ, κατα-χωρίζω, προ-τείνω, ἀπο-σιωπῶ.

8. Τὰ εἰσαγωγικὰ (« »)

α) Τὰ εἰσαγωγικὰ εἶναι σημεῖα στίξεως μέσα στὰ ὁποῖα περικλείομε λόγια, ἀκριβῶς ὅπως τὰ εἶπε κάποιος ἄλλος.

Παραδείγματα :

Ἐκεῖ πού κοίταξα τὰ παιγνίδια, ἄκουσα ἓνα μικρὸ παιδί νὰ λέῃ στὴ μητέρα του: «Μαμά πάρε μου αὐτὸ τὸ ἀεροπλανάκι». Καὶ ἡ μητέρα του ἀπάντησε: «Εἶναι ἀκριβὸ παιδί μου αὐτὸ, ἀλλὰ θὰ σοῦ πάρω κάτι ἄλλο».

β) Ἐπίσης τὰ εἰσαγωγικὰ χρησιμοποιοῦνται, γιὰ νὰ ξεχωρίζουν διάφορα γνωμικὰ ἢ παροιμίαις.

Παραδείγματα :

Λέει τὸ ρητό: «ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ἰσχὺς».

Πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψι μας τὴν παροιμία «ἡ ὁμόνοια σπῆτι χτίζει καὶ ἡ διχόνοια τὸ γκρεμίζει».

Πρέπει νὰ ἔχῃς ὑπομονή· ὅπως λέει ἡ παροιμία: «Σταλαματιὰ-σταλαματιὰ γεμίζει ἡ στάμινα ἡ πλατειά».

γ) Τὰ εἰσαγωγικὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ σὲ τίτλους καὶ ἐπιγραφές.

Παραδείγματα :

Στὸ Δημοτικὸ Θέατρο παίζεται τὸ ἔργο: «ὁ Παπαφλέσσας».

Σήμεραν ἀνεχώρησε τὸ ἀτιμόπλοιο «Ὁλύμπια».

Πηγαίνω στὴ σχολὴ μηχανικῶν «Ὁ Ἡφαιστος».

Στὴν ἐφημερίδα «Βῆμα» διάβασα σήμερα, ὅτι ἀρχίζουν τὰ μαθήματα.

Αἱ Σπαρτιάτισσες μητέρες ἔλεγον στὰ παιδιά τους: «Ἡ τᾶν ἡ ἐπὶ τᾶς».

Σημεῖοις: Ἡ τελεία καὶ τὸ κόμμα μπαίνουν πάντοτε ἔξω ἀπὸ τὰ εἰσαγωγικά.

9. Τὰ διαλυτικὰ (..)

Τὰ διαλυτικὰ εἶναι δύο τελείες ποὺ μπαίνουν στὰ φωνήεντα *ι* καὶ *υ*, ὅταν προηγούνται τὰ: α, ε, ο καὶ θέλομε νὰ τὰ προφέρωμε ὄχι ὡς διφθόγγους, ἀλλὰ χωριστά.

Παραδείγματα :

Μωραίτης, Κεϋλάνη, προϊόντα, Λαϊκό, πυρκαϊά, ἄπνους, προϋπολογισμός, εὐφύια κλπ.

Παρατήρησις: Τὸ ἐνωτικὸ καὶ τὰ διαλυτικὰ ἐνδιαφέρουν μᾶλλον τὴν ὀρθογραφίαν. Συμπεριελήφθησαν στὸ βιβλιαράκι αὐτό, στὰ σημεῖα στίξεως, διότι ὑποβοηθοῦν εἰς τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν.

ΤΙΜΗ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΔΡΑΧ. 7 -

ΧΟΝΔΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ :
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ ΚΩΔΕΤΤΗ 6 - ΤΗΛΕΦ. 470.582